

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

<p>A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség czíme alatt küldendő.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven. Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). Hirdetések díja: <i>Benn a lapban</i> egész oldal 8 frt, féoldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; <i>a borítékon</i> egész oldal 4 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 2 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árengedmény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 kr.</p>	<p>A kiadóhivatal kezelője Rózsa Sándor főiskolai háznagy, kinek nevére intézendő a lap minden anyagi dolgára s a hirdetésekre vonatkozó küldemény.</p>
--	--	---

Imák és alkalmi beszéd.

(Elmondattak május 9-én a debreczeni ev. ref. főiskola millennáris ünnepélyén.)

Előfohász.

Mi Urunk, Istenünk, örvendezünk te néked, szolgálunk te néked vigassággal. Tudjuk, hogy te vagy az Ur az Isten s mi a te néped vagyunk és a te mezeidnek juhái. Bémegyünk a te kapuidon hálaadással, a te pítvaridba dicsérettel. Mert jó vagy te, mi Urunk, mindörökké vagyon a te irgalmasságod nemzetségről nemzetségre a te tökéletességed (Zsolt. C.) Ámen.

Imádság.

Isten, ki örökkévaló Ur vagy minden idők felett, *mi erős Istenünk, kinek mindörökkön örökké vagynak a te esztendeid* (Zsolt. XCII. 25.), itt állunk előtted nagy hálaadással, s *hirdetjük a te nevedet a mi atyánkfiainak, a gyülekezeteknek közepette dicsérünk tégedet* (Zsolt. XXII. 23.).

Dicsőségnek mennyei Ura, nagy Isten, *ez a nap, melyet te rendeltél, óh légy közöttünk, hogy örvendjünk és vigadjunk ezen* (Zsolt. CXVIII. 24); *ez a mai nap örömondásnak napja* (II. Kir. VII. 9), s midőn most *hirdetjük a te jókedvednek esztendejét* (Ésaiás LXI. 2), s *örvendezünk az Urban és vigadunk a mi szabadtó Istenünkben* (Hab. III. 18): *ti kapuk, emeljétek fel a ti fejetekeket, emelkedjétek fel ti örökkévaló ajtók, hogy jöjjön bé a dicsőségnek királya* (Zsolt. XXXIV. 7).

Jöjj be közénk, dicsőségnek örök királya, fogadj szállást magyar nemzetünk ifjúságának szívében; emeld föl lelkünknek e mai nap fényében hozzád emelkedő gondolatait, midőn, mint ama mennyei Baránynak nagy menyegzőjén, az ezernyi ezerek szent egyesülésében *hallunk mint nagy sokaságnak szavát és mint sok vizeknek zúgását és mint nagy menyörgé-*

seknek szavát, kik ezt mondják vala: Hallelujah! mert uralkodik ama mindenható, a mi Urunk Istenünk! Örüljünk és örvendezzünk, és adjunk dicsőséget néki (Jel. XIX. 6. 7).

Igen Atyánk, egy nemzet, a mi nemzetünk ifjúsága áll ezen órában előtted, hogy nagy hálaadással adózzék a te atyai gondviselésednek, ki azt mondád nemzetünk eleinek a távoli, az ismeretlen őshazában, a mit a szövetség atyjának, Ábrahámnak mondottál nagy kegyelmed szerint: *eredj ki a te földedből, a te rokonságaid közül a földre, melyet mutatandok néked. És nagy nemzetségnek atyjává tészlek tégedet, és megáldalak tégedet és felmagasztalom a te nevedet* (I. Móz. XII. 1. 2).

Ide, ezen mi áldott hazánknak földére vezetéd hosszú ezer esztendővel ezelőtt a mi népünket, Urunk és Istenünk! Egy nemzet, a magyar áll ezen napokban előtted, hogy megtekintvén a te áldandó kegyelmednek nagyságát, melylyel őt ide vezetvén, a századok viharában is híven oltalmaztad, kérje áldásaidnak teljességét jövődjére is.

Áldunk, buzgó hálaadással áldunk tégedet, nagy Isten, hogy mi nekünk adtad e hazát, s ennek hegyei árnyában, folyóvizei hűsében mi nekünk engedtélt pihenést. És ha e szép haza hegyei gazdagok érczekben, folyóvizei halakban bővölködnek; ha mezőin sárga aranykalászt dús hullámszásban ringat az enyhe szél, s a szőlők tökéi drága borokat nyujtanak; ha megáldád e földet s tejjel és mézzel folyó Kanaánunkká tevéd azt: ezért is egyedül a tied legyen magasztalásunk éneke s tied legyen érte a dicséret és a hálaadás imádságos hangja. Isten, nagy Istenünk!

Tégedet áldunk, örökkévaló Bölcsesség, ki hosszú ezredéven át, ezer vész és viszály között, elfedezvén örök kegyelmed szerint bűneinek

nagyságát is, megtartád a mi nemzetünket, hogy meg ne semmisüljön a népek reá rohanó áramai között. Adtál neki erőt, hogy átszenvedvén a nehéz sirlalmak századait is, mindig új erővel keljen ki a szenvedéseknek mélyéből, s tudjon örülni a te hozzá való kegyelmed szent bizonyosságának. Beállítád őt Fiad vallásának követői közé, majd századokon át a keresztyénség örvévé avatád. Adtál neki nagy királyokat, fényes alakokkal díszítéd föl történetének lapjait, — és ha úgy akarta a te bölcseséged, hogy a vértanuság tűzkeresztelőjében a nagypénteki Golgothának minden gyötrelmét átszenvedje a magyar: nemzeti léte új és új feltámadásának husvéti ünnepét is mindig csak földerítéd reá.

Bizony Atyánk, megtartottad te mi velünk folyton a te szövetségedet, s buzgó hálaadással mondhatjuk e napon mi is az ígéret népének eme szavait: *micsoda nagy nemzetség vagyon oly, melyhez olyan közel volna az Isten, mint a mi Urunk Istenünk mi hozzánk mindenkiben, a melyekért segítségül hívjuk őket?* (V. Móz. IV. 7.)

Aldván a te nevednek szentségét az ezer év folyamán velünk éreztetett kegyelmeidért, kérünk is tégedet, mennyei szent Felség, kérünk az új ezredév hajnalán; ne vond el a te kegyelmed napfényét a magyartól, sőt tedd e haza népét boldoggá hitében, tisztává erkölcsiségében; tartsd meg alkotmányának szabadságát; egyesítsd gyermekeit igaz hazaszeretben; adj a szántóvetőnek gazdag aratást nehéz munkája után; virágoztasd föl az ipart és a kereskedelmet; a bírónak adj igazságos ítéletet

ajkára, a katonát tedd vitézzé fegyverének erejével, a tudóst ékesítsed tudásának, a művészt, szent ihlettségének boldogító érzetével. Tégy boldoggá és meglegedetté, jó Atyánk, nagyot és kicsinyt, előljárót és alattvalót e mi földünkön; hallgasd meg mindeneknek esdő fohászát; *elégítsd meg a szomjúhozó lelkeket és az éhező lelkeket töltsed be jóval.* (Zsolt. CVII. 9.)

Álld meg Urunk, királyok királya, álld meg a te fölkezt gyermekedet, a mi szeretett királyunkat is. Adj még esztendeihez számos esztendőket, s engedd, hogy *a te erősségedben örüljön a király és a te szabadításodban felette igen örvendezzék.* (Zsolt. XXI. 2.)

Nemzetünk ifjúsága kiált ez órában te hozzád, Urunk és Istenünk! Óh növeld ezen ifjúságot nemzeti létünk oltárainak erős szegeletköveivé, Sionunk templomainak megdönthetetlen oszlopaivá, hogy kegyelmedből virágozzék általa e haza s az új ezredév dicsőséges megfutásában az örökkévaló, a mennyei haza fundamentomait vesse meg, akaratom szerint nemzetünknek romolhatatlan dicsőségére.

Magasztaltassál fel, Uram, a te erősségedben; énekeljünk és dicsérjük a te hatalmadat (Zsolt. XX. 10). Ámen.

Úri imádság.

Megáldás.

Népeknek Istene, nemzeteknek Atyja, hozzád vágyódtunk e mai nagy napon s megjelenvén szent orczád előtt, áldoztunk te néked buzgó indulattal. Hallgasd meg, mi Atyánk, imádságunk szavát, és ha ragyogó napsugár tűz legeidből e mai nap reánk, ragyogtassd fölöttünk,

✠ TÁRCZA. ✠

Jézus gondolatai az Isten országa jövőjéről.

(Folytatás.)

Jól van. Az „örök” szó tehát világos előttünk. Mit jelent most már az „élet”. A bibliában a ζωή mind annak az összesége, a mi az életben legjobb, tehát örökkévaló. Azonfelül az is benne van e szóban a biblia használata szerint, hogy ez az élet egyedül csak a kegyesek jövőjé jutalma lehet, hiszen Luk. 20. 35.-ben midőn szó van a *καταξίωσθέντες τὸν αἰῶνα ἐξείνουν τρυφῆν*, ez és különösen a 37.-ben a patriarchákkal való analogia olyanokra utal, kiknek előjoguk lehet amaz örök jó megszerzésére; igenis, az örök életet csak a kegyesek nyerik el az Istentől. Senki más nem nyerheti el, a bibliai fogalom szerint az életet, csak azok, kik arra joga uttsággal bírnak, ilyenek nem csak az élő, hanem a meghalt kegyesek is, miután Istenre nézve (τῷ Θεῷ) a *καρπὸς* is élhetnek (πάρτετε) míg azok, kik csak földi életet élnek, azok halottak.* Azért van pedig ez, mert

az Isten összeköttetésben van az ilyen emberrel, hiszen ő az „Ábrahám” Istene.

Mindez már arra utal, hogy mivel az Isten országának tagjai az istenfűságnál fogva az Istennel szoros kapcsolatban élnek, tehát ezekre nézve nem a földi élet, hanem csak az igazi értelemben vett ζωή az élet; de a mely élet azután örök, miképpen örök az az Isten is, kihez hozzá van a hívő kapcsolva. Ők élik ezt az életet már itt e földön is, teljes bizonyosságuk van róla, melyet soha el nem ejtenek, fel nem adnak, sőt hibeiben ragaszkodnak hozzá, mint az életükhöz; nem úgy bírnak azonban, hogy ennek kérdése képezne egyedüli céljukat, erejüknek minden törekvését igénybe vévén; hanem úgy, hogy ez önként következik az istenfűságból; mikor bírnak az istenfűságot, már abban meg van nekik adva az örökélet: a hívő ember keresi és megtalálja az Isten országát és annak javait, e drága kincseket, melyekért mindent odaadni, mindent feláldozni hajlandó; ha ezt megnyerte és érteni és élni tudja, az ezután következők őt nem nyugtalaníthatják éppen azért, mert az táruult fel előtte, melynél többet már keresni soha többé nem akar.

* * *

* Mt. 3, 22. Mt. 16, 25.

óh áraszd ki nemzetünkre áldó kegyelmednek napját, áraszd ki azt, Urunk, messze jövődökre. Tedd nagygyá a te nevedet közöttünk, hogy mindenkoron dicsőíthessünk tégedet, s teljesedjék be magyar nemzetünk jövő küzdelmeinek, a reá váró viharoknak éjszakáiban is az apostoli mondás: *ha Isten velünk, kicsoda ellenünk!* Ámen.

Csiky Lajos.

Ünnepi beszéd.

Igen tisztelt közönség, nemes tanuló ifjúság!

Ezer esztendő! Istennek semmi... „Ezer esztendő Elötted annyi, mint a tegnapiak ő elmúlása.“

Egyes ember számára alig elképzelhető beláthatatlan távolság az időnek! Több mint 30 emberöltőnek kellene egymás vállára állani, hogy ebbe a messzeségbe visszapiillanthasson. A történelem fáklyája homály és bizonytalanságba veti ilyen időtávokra nem annyira fényt, mint árnyékát. Az anyaföld termelő és emésztő rétegei, melyek bennünket éltetnek s ha elbukánk, hantjokkal takarnak: a földalatti történelem, csak néha juttat napvilágra egy-egy csontot, cserepet, fegyvert vagy házi eszközt, a melyekből találgathatjuk — és milyen bizonytalanul! — milyen volt az ember élete e földön *akkor!* Hegyek formája, vizek folyása, rengetegek, mezők, emberlakta és emberkerülte helyek úgy megváltoznak, hogy az egyes embert ennyi idő alatt nem ismerné meg többé az ő helye és az ember, ha szerte nézne azon területen, a melyet legjobban ismer, bizonyára nem lelné honját a hazában.

Az pedig, hogy a nemzetek életében ezer esztendő mennyi, kevés-e vagy sok, gyermekkort, férfikort, aggkort jelent-e? még eddig a történelem el nem döntött kérdései és nagy titkai közé tartozik. Igaz, a történelem eddig azt látszik mutatni, hogy a legnagyobb és leg hatalmasabb nemzetek is — részben az 1000 esztendőt sem érve meg — elsatnyultak, kipusztultak; de azt is hozzáteszi, hogy saját bűneik, politikai vagy erkölcsi megromlottságuk vitte őket sírba.

Mint az első szakaszban mondtuk, eddig terjed tulajdonképpen Jézus tanítása az Isten országa jövődjéről. Ebben befejeződik úgy szólván, egész eschatológiája. Mert a mit még ezután lehet kapcsolatba hozni az eschatologiai kérdésekkel, azok csak konklúziók és önkéntelenül következnek s azok tartalmát és fogalmi körét a fentebbiek mind egész pontosan meghatározzák. Nézzük ugyanis ezeket egyenkint, mindenestre összevetvén őket helyes kritikai szempontból.

Első a feltámadás tana. Ugy tetszik, mintha Jézus a testiséget előre feltételezné. Igen, tanítja Jézus a testiséget, de ezt a maga módja szerint értette. Hiszen az a testiség, melyről ő beszél egészen más, mint az, melyről a zsidók tudtak; miképpen megtetszik ez a saduceusokkal való beszédből, mikor is nem azért tartja helyteleneknek ezek nézetét, mert tán szerinte a feltámadottak semmi testtel nem bírnának, hanem azért, mert ez ő szerinte másféle fog lenni, mint a melyről a saduceusok tudtak. Nemhogy megszorításokat tenne tehát ő, hanem sokkal inkább nagyon is széles terjedelmű az, a mit ő tanít az *ἀνάστασις*-ről. Első tekintetre ugyan az látszik, mintha ő kortársai befolyása alatt állott volna, mert mintha az esillogna ki az ő állításaiból, hogy zsidó tetteket fogadott el. Hanem bővebb megvizsgálás után

„Midőn a renyhe társaság Bűzhödt állóvizében, Új bűnök milliárdjai Vannak keletkezében“; midőn maga a művelődés, a civilizáció fordul reánk akár romlottsága, akár túlfínomságával csapásul, akkor igaza van a költőnek, midőn a népekről szólva, azt mondja:

Jaj annak, mely már tündökölt,
Annak közelg halála,
Elsímul a víz tükre, és
Új hab tolul reája.

De vajon szükségképen így van-e ez? így kell-e ennek lenni? Eddigi rövid, alig egy pár ezer évre menő tapasztalataink alapján alig adhatunk rá igenlő választ. A nagy művelt germán és latin nemzetekről, az angol, német és francziáról ki merné azt állítani, hogy ez így lesz; hogy olyan a nemzetek élete is, mint az egyes emberé, és a nemzetek homlokára is egyenkint ez van írva: por vagy és porrá kell lenned! Van, kétségtelenül van a nemzeteknek is ifjúkora, mutatkozhatnak rajtok a kimerültség, az aggság, sőt a közelgő halálnak is kórtünetei, sirt is láttunk, „hol nemzet sülyed el“, de a nemzetek mégsem az egyes embert sujtó kikerülhetetlen szükségesség törvénye szerint élnek és halnak. A mint az egyiknek bűnei, romlottsága, gögje siettetik végső veszedelmét, úgy egy másikat megmenthetnek, és hosszú — emberileg szólva örök — életre fentarthatnak az emberi és keresztyéni művelődésnek átalakító ereje, politikai bölcsesség, a családok életének belső tisztasága, szerencsés faj- és vérvagyületeknek a nemzet testébe felszívódása, egy-egy nagy megújító nemzeti vagy világeszme és főképen a szerencse, vagy helyesebben Isten akaratja.

És vajon hogy áll ennek a nemzeti ifjúságnak, ennek a nemzeti életrevalóságnak kérdése a magyarra alkalmazva. A felelet, a mit erre a kérdésre a történelem ad, szolgál első sorban tanuságul, intésül, reményül hazánk és fajunk jövődjére nézve a most jövő második évezertben.

A kérdés még ennek a századnak elején kétségbeejtőleg állott, és mi az életnek és halálnak meggyéjén, a lét és nemlét közti határon vártuk a jövőt. Éreztük, hogy pusztulásnak, halálnak megyünk és meg voltunk

más nézetre fogunk jutni. Tudjuk, hogy a zsidóságnak kétféle dogmája volt a feltámadásról: az egyik szerint csak a kegyesek fognak feltámadni az új életre*, az istentelenek pedig ott maradnak a Hadesben az örök gyötrelmek martalékaul; a másik szerint mindenki fel fog támadni, hogy az ítéletben elvegye jutalmát a szerint, a mint cselekedett. De bár ilyen előterjesztései voltak a feltámadásról a zsidóknak, mégis e szembeszökő hasonlóság mellett is Jézus nézete egészen eltér ettől. Eltér még akkor is, ha azt látszik tanítani, hogy csak az igazak támadnak fel**, a kik méltók e feltámadásra; vagy ha azt mondja is, *ἐγείρονται οἱ νεκροί**** és szól a *περὶ τῶν νεκρῶν, ὅτι ἐγείρονται***** vagy a *περὶ τῆς ἀνάστασις τῶν νεκρῶν******, hol az egész genus jön tekintetbe. Hogyan értsük ezt? És hogyan magát ezt az ellentétet is, mely itt van, hogy a feltámadás egyetememes is lesz, részleges is? Erre vonatkozólag kétféle magyarázat lehetséges. Az egyik oda megy ki, hogy

* Psalt. Sal. 3, 16. 14, 1. Josephus: B. J. 2, 8. 14. 3, 8. 5. Am. 18, 1. 3.
** Luk. 14, 14. 20, 35.
*** Luk. 20, 37.
**** Mark 12, 26.
***** Mt. 22, 31.

dermedve. Mint lepke a fényt elkábultan issza, úgy lőn nekünk a romlás . . . élvezet. A romlásnak indult hajdan erős magyarról, Árpád vére fajultáról méltán szólott feddőleg egyik nagy költőnk. Míg a másik keserűen zengte: „Korcs volt anyja vére, Más faj állott a kimúlt helyére, Gyöngye fővel, romlott, szívtelen; a régi . . . névben él csak, többé nincs jelen.“

De megrendítőbbek, habár felemelők és vigasztalók azon történeti feljegyzések, melyek e kérdést Szécsényi Istvánnal kapcsolatban tüntetik föl. Láta, hogy édes atyja, a szinte nagynevű hazafi, a Magyar Nemzeti Múzeum megalapítója, miként tölti utolsó életéveit imaszámolyának lépcsőin térdelve, a hazafi reménytelenség gyötrelmei között. E szörnyű látvány nem riasztotta vissza. „Midőn annyi polgári erényekkel fénylő atyám, mint magyar, reménytelen szállott sírjába: meg nem szűnőleg hasonlítgatóm össze más nemzetek életjeleit a magyarnak életfonalával, hogy kiismerjem, van-e még feltámadása körül remény, vagy nincs többé. Azon remény, mikép nemcsak költői képzelődés, de száraz felfogás szerint lehetőségét, sőt hihetőségét is látam nemzeti újjászületésünknek, hosszú évek előtt derült fel bennem. Minden jelenetek jövődő fényt mutatnak nemzetünknek, miknek megjövendülésére semmivel több jóslói tulajdon nem kell, mint előre megmondani, hogy a kised makkból idővel termő tölgyfa lesz, csak senki el ne gázolja . . . S így lőn, hogy 1825-ben kimondhatatlan s több napi belső küzdelem után, bizonyos órában megesküdttem magamnak, hogy miután világosan mutatkoznak lellem előtt nemcsak a feltámadásnak, de nemzetünk egykori nagy kifejtetőségének is legbiztosabb jelei: mindent el fogok követni, habár magam maradok is, habár vesznem kell is, mit cselekedni szívem sugall.“

Ime a Szécsényi diagnózis, de egyszersmind a vele közölt égi kijelentés; azok a szavak, melyeket az új Magyarország homlokzatára örök betűkkel kellene felvéteni. Mert jó az egészséges embernek tudni és el nem felejtetni, hogy egykor, nem is régen, mily közel állott a halálhoz. Azt sem árt megtudnunk, hogy ez a halál nem a saját vagy a mohácsi nap után, hanem mely béke idején, mintegy álmunkban állott hozzánk legkö-

zelebb. Szécsényi fogadását beváltotta, hazáját halálos álmából felrázta. Hogy élte végén neki magának is, a saját missiójában való kételkedésnek, a meg nem értetésnek rettentő kínjait kelle átszenvedni: csak azt bizonyítja, hogy azoknak életét és idegrendszerét, a kik ilyen isteni kinyilatkoztatásoknak letéteményesei, a legtöbbször tragikus módon zúzza össze a természet. „A profétának bére vádméz, Szörköntös és . . . fejére kő; De mégis hogy nem értik, ez lesz A gyilkoló, a leverő.“

A magyar nemzeti génusz bármilyen providentialis kinyilatkoztatásának hiszem én a Szécsényi felléptét: nemzetünk, fajunk életképességének még erősebb bizonyítékát, a jövődőknek biztos zálogát, történelmünk első ezeréves folyamában látom. Az isteni gondviselés, vagy mondjuk népiesen: szerencse, a politikai bölcsesség, vagy mondjuk: a nemzeti életösztön, a legnehezebb körülmények a legnagyobb válságok közt sem hagytak el, ezt tanítja az egész magyar történelem.

Midőn a népvándorlás életösztönétől hajtva, csupán ősi mondák biztató jogcímén, a turulmadaras zászlókat vígan lebegtetve a keleti szellő a honfoglaló magyarok kezében, nyugot felé, nyugot felé, a honfoglalás sikerét különösen két körülmény magyarázza meg. Az egyik, hogy az új hazában olyan számbavehető erősebb nemzet, a melylyel élet-halál harcot kellett volna vívni, vagy a mely nemzetünket magába olvaszthatta volna: nem volt, sőt az itt talált lakosságot némi politikai bölcseséggel a maga gyarapítására fordíthatta a magyarság. Ez szerencse volt. A másik, ennél fontosabb körülmény, a nemzetnek katonai és politikai fegyelmezettsége. „Veszszén, a ki hűtlen a fejedelem iránt, vagy viszályt támaszt közte és a nemzet között“, így esküdtek a törzsfők, midőn Árpád fejedelemmé választották. És Árpádról, a kinek alakja nagyrészt a mondák ködébe vész, az egykorú byzarczi császár hagyja mint történelmi tudósítást emlékezetben, hogy mindenben fejedelemségre termett és szigorú uralkodó volt. A fegyelemnek ezen szigorúságát, sőt kegyetlenségét több történeti forrás is említi. „A fejedelemnek úgy engedelmeskednek — mondja egy német püspök — hogy még alattomos morgással sérteni is tilosnak tartják.“ Ez nem a keleti népek

Jézusra nézve azért nem lehet a zsidó felfogást ráerőszakolni, mert nála feltétlenül elesik a Hadesből való feltámadás, honnan senki vissza nem jöhet, miután neki e helyről nagyon határozott fogalmai voltak, mind annak daczára, hogy ez a Hades az ó-szövetségben nagyon határozatlan már Énók előtt is: egyik helyen mint álm, másik helyen mint fenmaradás jelezte az ottani lét s különösen az utóbbira vonatkozólag a földi lét negatív képével. Csakhogy ez a magyarázat nem jó az indokainál fogva, mivel Jézus szerint a „gazdag és Lázárról“ szóló példázat utalása alapján tökéletes öntudattal vannak az emberek a Hadesben, vagy Seolban, a minek következtében tehát nemcsak hogy lehetséges a feltámadás, de sőt szükséges is, hogy az ítélet megtörténhessék. Elesik igen, a Seolból való feltámadás, mint olyan, melyben a kegyesek fognak feltámadni, de éppen e partikularizmusnál fogva esik el. Jézus ugyanis nem a partikularis, hanem az egyetemes feltámadást tanítja (és ez a második magyarázási mód). Hanem ezt az egyetemes feltámadást is úgy tanítja, hogy egészen különbözik a zsidó felfogástól, mely a főértelem abban domborította ki, hogy ugyanolyan alakban támadunk fel, mint a milyenben meghaltunk és eltemettettünk. Ugyanis ő azt mondja: *σάρκατοι εἶσαν καὶ οὐροὶ εἶσαν θεοῦ τῆς ἀναστάσεως οὐροὶ*

ővtes.* E kifejezés nem azt teszi, hogy az alak változik meg, vagy a nemi közösségben lételem szűnik meg, ámbár ez is kilátásba van helyezve; nem, hiszen akkor nem értenők az oda fűzött *οὐροὶ θεοῦ εἶσαν* kifejezést. Azt teszi ez a kifejezés, hogy a feltámadásban az élet valami más, valami magasabb fog lenni; nem lesz ott halál, sem pedig olyan közrehatás, mely által az emberiség szaporodása czélozhatik. Nem, ott nem földi alakja lesz az embereknek, kik Isten fiai lesznek, nem lévén az Istennek alakja; hanem az élet lesz ott más, miután a halál és a nemi viszony ott megszűnik. Vagyis, a teljességre jutott Isten országában megváltozott élet jut részébe az ott levőknek. Igen. Ez az igazság a Jézus által hirdetett igazság. Egyszersmind, mint ilyen az igazgató főértelem is, mely mellett tökéletesen másodrendű kérdésnek maradhat az: vajjon lesz-e akkor teste az embernek vagy nem, hiszen Ex. 3, 6-ban is nem annyira a testükről van szó a profétáknak, mint az életükről magában véve. Ebből már láthatjuk, hogy midőn Jézus a zsidó felfogástól eltér, egyfelől szűkebb, de másfelől tágabb körű fogalmat ad, mint a milyen a zsidóké volt; szűkebb körűt, mert csak azokra gondol, kik az Isten országában

* Luk. 20, 36.

despoticus alázata volt, hanem egy különböző törzsekből, sőt népfajokból szabadon alakult nemzet önkéntes elhatározása, politikai bölcsesége. Ezen erős katonai és nemzeti fegyelmeltség, párosulva a meghódított népek iránt tanúsított bölcs és türelmes politikával, tartotta fenn nemzetünket életének első századában. Ez az első század még állandó honfoglalás volt, a nélkül, hogy a jövődőt biztosította volna. Sötétség és bizonytalanság lebegett a vizek felett. Egy század múlva tünt fel a világosság, a keresztyénségnek csillaga és vele együtt az apostoli magyar koronának fényében.

És ettől kezdve kilencz századon keresztül ez a korona volt nemzetünk életének szent symboluma és oltalmazója. Kipróbált, bűvös erejéhez nincs fogható a nemzetek történetében. Erőt ad nemzetnek, királynak, országokat forraszt össze, folytonosan ismételi a pünkösti csodát, midőn egymás nyelvét nem értő ezreket a hazaszeretet hitére és egynyelvűségére megtanít. Áthat minden egyes nemzettagot oly erősen, hogy az büszke önérettel mondja magát, régebben mint magyar nemes, most mint honpolgár, a szent korona tagjának, egy parányi részének. Valóban a világ bármelyik nemzetét el tudom képzelni korona nélkül; elismerem, hogy voltak és vannak korona nélkül is boldog és hatalmas nemzetek. De Magyarországon a korona nemcsak kormányformát jelent, hanem jelenti Magyarországnak történelmi, nemzeti, erkölcsi, geographiai egységét és fenmaradását, jelenti Magyarország lételetét.

Az Árpádoknak most már királyi háza vezeti a nemzet sorsát háromszáz esztendeig. Lemond a nemzet az ősi vallás, az ősi áldozat, az ősi dalról; mert így parancsolja ezt Magyarország fenmaradása. Az egyik szent király megalapítja a keresztyén egyházat fényben és gazdagságban, a másik, kiről azt mondja a régi egyházi ének, hogy „dicsekedik két országban: Magyarországon és mennyországban“, ki „rózsákat szaggatott és koronájába fűzö“; Szent László király véglegesen megszilárdította azt. És midőn Istennek bőkezűen megadák azt, a mi Istené, nem adták meg, nem engedték elvenni a császárnak azt, a mit pedig a császárral akkor magukénak tartottak: Magyarország állami függetlenségét.

való életet élhetik, arra méltók és felvehetik az anyagokhoz és az Istenhez való hasonlóságot; tágabb körűt, mert ő a megújulást nemcsak a testiségre, a testi lényegre nézve tanítja, hanem az egészen megváltozott belső életet, élettartamot helyezi kilátásba.

Szóval, a zsidó feltámadástan egészen más, mint a Jézusé. Azok egy további életet helyeztek kilátásba, mert hiszen az élet nagy problémáját, a lélek és a lét ellentétét midőn észrevették, meg is akarták volna oldani. Jézus pedig a feltámadást is az istenfiusággal hozza kapcsolatba, tehát harmoniában fűzi össze többi gondolataival.

Eppen ezért a kik *της αναστασεως υιοι εισιν** azok iyyenek csak akkor lehetnek, ha már tagjai a *παλιγγενεσι*-nak, hiszen az *αναστασις* ugyanazt fejezi ki, a mi az *αιων εζεινος*-ban van benne. Új tan, új fogalom volt ez, addig a zsidók ilyenről egyáltalában nem hallottak, a minthogy az Isten országáról sem tudtak semmit. Hiszen ez a feltámadást az Isten országával hozza kapcsolatba; feltámasztja az Isten azokat, kiket akar, kik az Isten országának tagjai; feltámadnak azok, kik erre méltóknak tudhatják, érezhetik magukat: minden plátói fogalom ki van zárva, mely a feltámadást tán a lélek halhatatlanságából akarná kimagyarázni és megfejteni; kizárva,

Királyaink politikai bölcsesége benépesítette hazánk földjét, közepét és széleit jámbor idegen vendégnépekkel, hospesekkel, kik megismertették a harczos és földmivelő magyart az ipar, kereskedés és bányászattal. Ezek és utódaik új hazát találtak köztük, majd nehéz időkben együtt osztották vérüket a mienkkel, és most együtt dicsérik velünk az Istent, hogy megérvünk engedte a második ezerév kezdetét.

Majd jött északkeletről a mongol özönvíz, iszapjával pár évre teljesen elborítva az országot. Új honalapításra lett szükség. A gondviselés megadta a nagy királyt, nem szentjét az egyháznak, de szentnek testvérét, szentnek atyját, ki néhány fáradalmas esztendő után végrehajtotta a nagy munkát. Es alig egy pár évtized múlva a nemzetek és királyok sorsát, mint a vizeknek folyását intéző isteni gondviselés, magyar fegyverekre bízta a világtörténelmi küldetést, hogy megalapítani segítsen hatalmát azon királyi háznak, mely pár század múlva uralkodásra lőn hivatva Magyarország felett, a mely uralkodó ház sorsával nemzetünk sorsát, a magyar koronát, a magunk szabad választása felett égi kéz egyesítette, és a mely uralkodó ház legnemesebb, legalkotmányosabb királyának vezérlete alatt adta Isten megérvünk a második évezred hajnalát.

Az alkotmányos szent kötelekeket, melyek a honalapító Árpád férfiága és a magyar nemzet között fenállottak, 400 esztendő múlva tépte szét a halál. A szent korona visszaszállott a nemzetre. A királyválasztások szabadsága sok zavart okozott ugyan, de ezen zavar-gásokból utoljára is a nemzet politikai tapintata, előre-látása, szerencsés életösztone került ki diadalmasan. Az Anjouk alatt beragyogta a magyar korona fénye Európát, és a most is pompás visegrádi romok sokat tudnának beszélni a lovagdícsőségről, a torna- és harczjátékokról épen úgy, mint az Európa sorsát intéző, országokat bontó és kötő diplomatiái tanácskozásokról, melyek a sötét termekben folytak.

A 15 ik században a Hunyadi János és Mátyás király dícsőségének verőfénye mellett, nagy és komoly árnyak kezdenek vetődni nemzetünk egére. Mindjobban világossá lett, hogy nemzeti fenmaradásunk és geog-

mert hiszen ez egyenesen az Isten megtagadására vezet, t. i. ha a lélek halhatatlan mi szükség van akkor a feltámasztó Isten mindenható kegyelmére; a lélek magamagáról is megköveteli, hogy tovább éljen, miután az természetéhez tartozik. Nagy jelentésű az új tan, mert ez nem szükség, hogy sokat magyarázzon, problémákat fejtegetessen és önálló rendszert állítson fel, mert benne az Isten országa által adott fogalomból minden következik, miért ragadtassa magát olyan kérdésekre, melyek ugyis feleslegesek: milyen lesz az a test a feltámadáskor stb.? Vagy hogy mikor lesz a feltámadás ideje? Hiszen pl. az utóbbira vonatkozólag az idő benne van magában az Isten országában; az *αναστασις* is mint ilyen, midőn feltámadás, még akkor sem egyéb, mint a világfeletti élet kezdete, más szóval az ujjászületés.

Nem, nincs szüksége az Isten országa tagjának a kérdezősködéésre, a kíváncsiskodásra. Csak a tartalmat keresi, keresheti ő és nem a külső formákat és nyilvánulásokat. Milyen lesz az Isten országának képe a bevégződéskor: mit kérdezősködjék ő ilyen kérdések után is? Még akkor is, ha szinte látja, hogy a bibliának egyes kifejezései őt rávezethetik ilyen kérdésekre. Hiszen a biblia nem valóságot, hanem képeket ad, midőn ezeket elősorolja.

raphiai helyzetünk, egy véres, önfeláldozó hivatást jelöltek ki számunkra: az egész nyugoti kereszténység első védelmét a mindjobban előnyomuló mohamedán hódítás ellenében. Három századon keresztül minket értek az első, a legnagyobb lökések és támadások a hódító török részéről. Mohácsnál és Mohács után szétmarcangolták hazánk területét, országunk szíve másfélszáz évig pogány uralom alatt vérzett, és a szerencsétlen nemzetnek oltalmaznia kellett magát egyrészt a töröktől, másrészt azon támadások ellenében is, melyek saját kormánya részéről intéztettek ellene.

És én ezekben a nehéz időkben, a hódoltság, pártoskodások, polgárháborúk között, mindig erősen látom fényleni a nemzetünket védő két csillagot, az isteni gondviselést, és politikai életosztónunket. A protestantizmus és a rá támaszkodó önálló erdélyi fejedelemség, olyan helyzetet tudott egy századon át elfoglalni, hogy bölcs és óvatos politikával tartva az egyensúlyt török és német között, sikerrel állhatott ellen az uralkodóház politikájától kiinduló alkotmányellenes próbálgatásoknak. De nemcsak az erdélyi fejedelemség, nemcsak a protestantizmus érezte, mi fog a kockán, hanem az egész nemzet; és a vallásos villongások ezen éles és durvább korában örök dicsősége a magyar katolicizmus legjobbjainak, hogy bizalmasan, szívök mélyén, sikerét óhajtották az erdélyi fejedelmek és a protestánsok hazafias küzdelmeinek, sőt a 17-ik század végén és a 18-ik század elején folyt harcokban felekezeti különbség nélkül küzdöttek együtt.

Mindig nehezebb lett a politikai helyzet, midőn a 17-ik század második felében uralkodóházunk és Európa segedelmeivel a török uralom alól lassankint felszabadulva, nemcsak háládatosságból, hanem politikai bölcseséggel is, uralkodóházunk részére lemondottunk a szabad királyválasztási jogról.

Európának akkori politikai és áltamtudományi áramlatai, a legkiválóbb gyakorlati államférfiak épen akkor minden országban terjeszteni akarták a királyi hatalmat az aristocrazia és az alkotmányosság rovására. Anglia két nagy forradalomban, az elsőben tömérdek vér árán, tudta biztosítani alkotmányos szabadságát. Francia-

országban győzött a királyi mindenhatóság, és e győzelem 14-ik Lajost a világ leghatalmasabb monarkhájává tette, és egy időre Franciaország kezébe adta az európai vezérszerepet. Nem csoda, ha példáját másutt is szeretnék volna követni, hogy a királyi hatalom lehetőleg korlátlanra tételével a nemzetet nagyobb erőfeszítésre képesítsék. Magyarország azonban végső erőfeszítéssel küzdött a törekvések ellen, melyek alkotmányát, sőt lételet fenyegették. Annyit ki tudott vinni, hogy alkotmányos lételet törvényesen biztosított, de a küzdelemben teljesen kimerülve, a szatmári békekor félholtan rogyott össze a nemzet. Szerencsénkre épen ekkor olyan fordulat állott be, hogy uralkodóházunk érdekei kiméletet parancsoltak a magyar alkotmány iránt. De ugyanekkor mutatkozott egy veszedelmesebb fordulat is ránk nézve, midőn a kormány-politika azt a tapasztalatot tette, hogy könnyebben lehet bánni a magyarral szép szóval, mint erővel, és hogy a magyar a békés ellenállást nem tudja olyan sikerrel folytatni, mint a fegyverest. Királyához, a trónhoz hű maradt a magyar, mint mindig; hiszen alig pár évtizeddel a szatmári béke után hangzott el a „vitám et sangvinem“ lelkes szövege; de csak az alkotmány elleni támadásokban létén megszokva a veszedelmet látni, megfélelkezett arról, hogy a békében olyan nemzeti kötelességeket lehet elanyagolni, a melyek aztán végromlást, csendes halált hoznak a nemzetre. Magyarságunk, nyelvünk forgott veszedelemben több mint egy félszázadig, és még áldhatjuk a József erőszakos intézkedéseit, a melyek legalább egy időre a vész öntudatára juttattak bennünket. Ismét félálom, dermedés, melyből a Szécsényi keze rázott fel. Itt kezdődik történelmünk legújabb korszaka, reformoknak, sérelmeknek, izgatásoknak, rohanva haladásnak, de egyszersmind századok mulasztásait pótló nemzeti alkotásoknak kora. Nemzeti nyelv, költészet, tudomány, mivelődés kifejtése, önkéntes megszorítása a nemzeti előjogoknak, az európai nagy világ és szabadságeszmék átültetése és törvénybe iktatása. Majd a forradalom, egy darabig a nemzeti formákba jegezesedő nagy világeszmék forradalma, végén véres küzdelem a szabadságért, mely bár a percz sikerét tekintve szerencsétlen volt, de a világ által már-már elfelejtett magyar

Avagy, hát azok után induljon el az Isten országának tagja, a mikor a bevégződött Isten országában evésről és ivásról történik említés. Ilyen kísérletekre csak vagy a legteljesebb bibliai realizmus vezethet, vagy az e törekvés, mely Jézussal is tökéletes zsidó képeket akar festetni.

Mert a helyesen értelmezett bibliai helyek egyenesen ellene vannak annak, hogy midőn ilyeneket terjesztenek elő, azokat szó szerint értelemben vegyűk. A mi az evésről és ivásról van mondva, abból sehog sem tűnik ki, hogy itt a földi dolgokra kell emlékezni és utalni.

Aztán hányszor olvashatjuk a mennyekben való lakodalmakat, holott nyilvános tanításunk van róla, hogy a mennyországban semmiféle házasság vagy efféle nem fordul elő. Mi szükség is volna rá, hogy az evés és ivásnál éppen a test fenntartására szolgáló élelmi szereket felvevő magyarázatban keressünk helyes értelmet? Hiszen az ő szövetség is nyilván tanította, hogy az evés és ivás metaforikus kifejezés az üdvjavak élvezésére vonatkozólag és pedig úgy, hogy az azokkal való legbensőbb közösséget és kapcsolatot jelenti. De meg hiszen Jézus sem tanított másképpen. Ott van, hogy példákat idézünk Luk. 16, 23. itt csakugyan nem lehet azt gondolni,

mintha Ábrahám a szegényt tényleg ölében tartotta volna, hanem az egész kép a legbenső és legerősebb kapcsolatot akarja kifejezni és jelenteni, melybe a szegény koldus az Isten országával szemben jutott. Annyival is inkább ez az értelem, mert hiszen tán csak székek, asztalok, poharak nincsenek a mennyeknek országában.* Igen, a képek mindenike nem a földi, hanem a mennyi javak élvezését jelenti, melyekben az Isten országának tagjai fognak részesülni. Jézus sehol sem beszél azokról az életformákról, melyek a mennyeknek országában volnának, ő egyedül a vallásos tartalomra gondol, de még azokról a helyekről sem, a hol az Isten országa tagjai lakozni fognak, ámbár egyes szentírásbeli locusok arra látszanak következtetni, hogy e tekintetben határozottan lehetne a mennyek országában levőkről beszélni.**

Dr. Bartók Jenő.

(Vége köv.)

* V. ö. Luk. 22. 30. 22, 16. Mt. 26, 29. Márk 14, 25. stb. egyik sem szó szerint értendő, hanem csak mint a belső vonatkozás kifejezése, minő pl. az asztaltársaságok közt szokott lenni.

** Mt. 6, 20. 19, 21. Luk 10, 80. Mt. 22, 30.

nemzetet vérkeresztséggel avatta fel azon nemzetek közé, a melyek a szabadságért, történeti jogaikért, az emberiség közös kincsét képező nagy érdekekért vértörtéket ontottak. Még egynehány szomorú esztendő, nemzetet és királyt egyiránt érlelő és előkészítő tapasztalatok után már csak egy, de a legfontosabb volt hátra, a mire politikai okosság, közös érdekek, a történelem tanúságai régen hívogattak és intettek: őszinte és teljes kibékülés nemzet és király között. De nagyon hosszú idő, nagyon sok csalódás és tapasztalat, sok bölcsesség, mérséklet, lemondás kell az ilyenhez. Még így is egy bölcs és nagy-lelkű király, és minden nemzetek és idők egyik legnagyobb államférfia Deák Ferencz szerencsés összetalálkozása kellett ahhoz, hogy ezen kibékülésnek mind a nemzetet mind a koronát kielégítő, megnyugtató módját megtalálják. Ezen korszakot alkotó eseményt az 1867-iki kiegyezésnek nevezi a történelem. Megtörtént királyunk ünnepélyes megkoronáztatása, vissza állítottak, új törvényekben szentesítették az 1848-iki törvények nagy alkotásai, hazánknak bennök foglalt alkotmánya és önállósága, és méltányos alapokon rendeztetek azon fontos kérdések, melyeknek megoldását a 48-iki törvények meg sem próbálták. Három évtizede ma holnap, hogy ezen kiegyezés megtörtént: egy dolog bizonyos eddig, hogy a ki ezen törvényeket, ezen kiegyezés szellemét és betűjét legpéldányszerűbben megtartotta, és pedig tiszteletben tartotta, Istennek hála, nem magyar alattvaló, hanem a magyar király volt. Fény nevére, áldás életére.

Mit szóljunk a kiegyezés óta lefolyt időszakról? Rohamos haladásnak, nem várt sok tekintetben meg sem álmított eredményeknek, előmenetelnek korszaka ez! Örömdetes föllendülés szellemi és anyagi téren, magyarságunk, nyelvünk hódításai. Belépés a művelt európai nemzetek körébe, a nagy világmunka műhelyébe, magyar nemzeti egyéniségünkkel. Azon hazafi aggodalomnak, melyet 1867-ben éreztünk, alig valami nyoma. Körülöttünk iparkodó és nyüzsgő nemzedék, mely már nemcsak reménnyel, hanem mintegy követeléssel tekint a jövő ezredébe. Kell-e ezért valamit, és micsoda árat fizetnünk? Az bizonyos, hogy „Vásznunk dagad, hajónk előre megy.”

Ime egy ezredév története legfőbb vonásaiban. De minél részletesebben tanulmányozzuk, csak annál jobban észrevehető az eseményeken Istennek gondviselése, nemzetünk egészséges politikai életosztöne. Hányszor voltunk közel a halálhoz, hányszor menekültünk meg mintegy akarattunk ellen. Bizony, „Isten csodája, hogy még áll hazánk!” Az első évezred elején a honalapító fejedelem mythosi ködbe burkolt alakja áll. A második évezredbe Felső urunk Királyunk fejedelmi alakja vezérel, bölcseségben, nagy és változatos szenvedések által edzett és felemelt szívvel, alkotmányos érzésben minta gyanánt, ez idő szerint a világ legtiszteltebb uralkodója, a magyar nemzet szeretete és hódolatának tárgya!

Ezredéves ünnepelésünk nem lehet pusztán az öndicsőítés zsolozsmája. Az ezredév tükre tartozik rámutatni némely bűneink, fogyatkozásaink, gyarlóságainkra is, hogy ne csak lelkesedjünk, hanem intve, figyelmeztetve is legyünk.

Nem lehet tagadni, hogy fajunk egyik jellemző sajátysága az erősen kifejtett hazaszeretet. Szükségünk is van rá, szegény rokontalan nemzetnek, jobban mint másnak. Csak ne járjon larmás, erőszakos kísérlettel! ne válassza a szív helyett a nyelvet, tanácssterem helyett a piacztot magának.

Erős lévén bennünk a honszeretet, természetesen a pártszenvedély is erősebben nyilatkozik. Az nem nagy

baj, hogy erős; az a baj, ha nem igazi, és ha az igaz szenvedély helyét gyűlölködés, önzés, irigység, szereplési vágy foglalja el. Minden szenvedély vakít, de egyik sem annyira mint a pártszenvedély. Lassankint kiszorítja a szívből a hazaszeretetet, gonosz túlzásokra ragad, sivárrá, hitelenné, lelkesedésre képtelenné tesz bennünket.

Lelkesedésünk, már vérmérsékletünknel fogva is, sokszor erősebb mint kellene, és gyakran elnyomja bennünk a higgadtságot. Oh ha lelkesedésünk fölőselegét önfegyelmzésre, phrasáink fölőselegét tettek tudnók beváltani, micsoda nemzeti tőkét gyűjthetnénk.

Egyik nemzeti hibánk a népszerűség hajhászata, és a mi ennél sokkal rosszabb, a népszerűtlenségtől való rettegetés: ez utóbbi sokszor derék hazafiaknál is egészen a gyávaóságig megy. Így lassanként elszoktatjuk a közéletet az igazságtól, és tág kaput nyitunk a hizelgő csapatnak, mely nemzeti gyarlóságaink legyezgetéséből él. Egy nemzet elég hatalmas arra, hogy hizelkedői is legyenek, csak az a baj, hogy néha ezek közül választja tanácsadóit is.

Túlzásokba megyünk néha a szabadságszereteten is. Hamar elhisszük, hogy a mi a szabadságot korlátozza, az mindjárt zsarnokság és szolgaság, azért mert nekünk nem tetszik: apró dolgokra nagy gyűlöletet fordítunk, és e miatt néha nem vesszük észre a valódi sérelmet, a mi a szabadságot éri.

Oh teljék meg szívünk az új ezerév küszöbén önzetlen tisztánlátó honszeretettel; lelkesedéssel, melyet nem nagyhangú jelszavak hoznak működésbe, hanem a mely lelket és akaratot nemes elhatározásokra és bátor tettekre indít; szabadságszeretettel, mely tudja, mennyi vérbe és szenvedésbe került az emberiségnek és egyes nemzeteknek a szabadságot megszerezni nehéz, elveszíteni könnyű, de értéke szerint megbecsülni a legnehezebb.

Szüntesse Isten gyarlóságainkat, a pártoskodás, egyenletlenség túlzásait, a gyűlölködést. Emelje köztünk a valláságot, erkölcsiséget, mely a társadalomnak nemzeteknek támasza, talpköve. Vallási gyűlölködésre rajongásra soha sem volt fajunknak hajlama. A 16. és 17-ik században, midőn az egész világon éles ellentétben állottak egymással szemben a felekezetek, nálunk is megvolt az erős küzdelem, de sötét vak gyűlöletig, fanatismusig nem fajult soha. Ne higgyetek azoknak, kik netalán a felekezeti gyűlölködés, a fanatismus jelszavaival tűznének ki zászlót. Ezek soha sem voltak, nem is lesznek nemzeti zászlók Magyarországon; a sötétség lobogói azok. „Vexilla regis prodeunt inferni.”

Az alkalom ünnepélyességén kívül elfogja lelkemet azon gondolat is, hol és kikhez kellett szóllanom. A hely, a hol állok, a mögötte elterülő főiskolával együtt a magyar vallásosságnak és nemzeti kulturának megszentelt helye. Az ezeréves hét utolsó századában mindig templom és iskola állott e területen; negyedfél század óta református templom és iskola, azelőtt katólikus templom és zárda. E város lakossága annyi század óta lelke megnyugvását és lelke mivelődését kereste és találta meg e helyen. Szálljon fel imádságunk az időnek ezen roppant határkövénél Istenhez ezen városért, egyházért és iskoláért, és esedezzünk a magyar vallási és erkölcsi életre, a magyar mivelődésre a második évezredben is virulást és gyarapodást.

A tanuló ifjúságnak, kérjük Istent, adjon testi és lelki erőt. Erőt, ügyességet, fegyelmélettséget, hogy ne legyen az elődöknél satnyább nemzedék testben sem, és vidáman teljesíthesse a kötelességeket, melyeket a haza tőle is megkíván. Lelkesedését, eszményeit vegye az igazságból, tudományból és történelemből, és a tudo-

mánynak, műveltségnek átalakító hatása látassék meg rajta az egész éltén át.

Virágoztassa Isten nemzetünket a második évezredben is. Legyenek, kik vérrel, tollal, tudással, szorgalommal, eszök számításával, kezök munkájával, arczuk veritékével teljesítsék honfi-feladatukat, és együtt alkossák még fényesebbé hazánk jövődjét.

Isten, a kinek trónja lát közoktatást, a költő szavai szerint „a dicsőség foly patakokkal”, adjon ebből a dicsőségből is új osztályrészt a magyar nemzetnek is. Ő, a ki a vérrel pecsételt kötések kedvelli és megtartja, fogadja el az első évezredben kiomlott vérünket a nemzetünkkel kötendő szövetségre.

Mi pedig, tisztelt Gyülekezet, nemes tanuló ifjuság, Istenben bízva keljünk fel és mondjuk szívünk mélyéből a második ezerévrnek is jelszavát: Dicsőség Istennek, éljen a haza, éljen a király!

Géresi Kálmán.

TANÜGY.

Vegyes tanügyi hírek.

* *As egyetemes tanügyi bizottság* új szervezetében serényen hozzá lát közoktatási nagy kérdéseink czélszerű megoldásának előkészítéséhez. Mi protestánsok, kik a multban igen sokszor irányadók voltunk és vezérszerepet vittünk az országos tanügy terén, az újabb időben úgy szólván lemondunk arról, hogy befolyásunkat és intellectualis erőnket az országos tanügyi állapotok alakulására érvényesítsük s legjobb esetben megelégedtünk azzal, ha az állam intézkedéseit lassu tempóban, sokszor a viszonyoktól szoritva, követhettük. Az egyetemes tanügyi bizottság most azt a derék feladatot tűzte maga elé, hogy a konvent útján minden fontosabb iskolai kérdésben kifejezésre juttassa az országos tanügyi kormány előtt a református tanügyi közvéleményt, hogy így az ország egyik nagy tanügyi faktorának, a református iskoláknak véleménye és óhajai a tanügyi kérdések eldöntésénél figyelembe vehetők legyenek. Mindjárt első alakuló ülésében két oly nagy kérdést vett fel az új elnök indítványára ez évi munkaprogramjába, a melyek úgy a közoktatásügyi kormányt, mint a tanügyi sajtót ez időszerint élénken foglalkoztatják. Egyik az erettségvizsgálat reformjának kérdése, melyet még ebben az évben tárgyalni kíván a bizottság s melyre nézve azt határozta, hogy a főgymnasiumok tanártestületei még a f. tanév alatt terjeszszék be e tárgyban az elnökséghez röviden megokolt véleményüket. Az idevonatkozó felhívást a bizottság elnöke már szét is küldötte a felügyelete alatt álló tiszántúli főgymnasiumok igazgatóságához, a többi kerület főgymnasiumaira nézve pedig az illető kerület püspökéhez. A másik kérdés pedig a népiskolai törvény revisiója, a melyre vonatkozó előmunkálatok szintén folyamatban vannak a közoktatásügyi miniszteriumban. Erre nézve megbízta a bizottság az illető szak előadóját, H. Kiss Kálmán nagykőrösi tanítóképzői igazgatót az előmunkálatok megindításával. Az öntudatosság és tervszerűség, a melylyel a bizottság működését megkezdette, arra a reményre jogosít bennünket, hogy tanügyi vezetésünkben az ötletszerűség rendszerét szükségünk alapos megfigyelése és felismerése fogja felváltani.

* *A vallás- és közoktatásügyi miniszter* az orsz. tanári- és az orsz. tanítói nyugdíjtörvények végrehajtása czéljából szervezett bizottságba dr. Gömöröy Oszkár kebelbeli miniszteri tanácsost elnökül, Angyal Gyula

keb. osztálytanácsost előadóul, Gabrovitz Ede p. ü. miniszteri osztálytanácsost, mint a pénzügyminiszterium bizottsági képviselőjét és Korny Ferencz keb. számtanácsost bizottsági tagokul újabb egy év tartamára kinevezte. Ugyancsak újabb egy év tartamára bizottsági tagokul kinevezte ezen bizottságnak a felekezeti orsz. tanári nyugdíjtörvény végrehajtása czéljából tartandó üléseihez: Vámosy Mihályt a budapesti ref. főgymn. igazgatóját, az orsz. tanítói nyugdíjtörvény végrehajtása czéljából tartandó üléseihez pedig Somlyai Józsefet, a székesfővárosi Mayer-fővárosi igazgatóját. A bizottság állandó jegyzője dr. Makay Béla keb. miniszteri segédutkár.

* *As elaggott tanítókért.* A millennium alkalmából a hazai tanító-egyletek az egész országra kiterjedő aktiót indítottak az iránt, hogy gondoskodjék az országgyűlés azokról a tanítókról, kik elaggott koruk miatt nem voltak fölvehetők az országos nyugdíjintézetbe. Legutóbb a délmagyarországi tanítóegylet nyújtott be e tárgyban a képviselőházhoz kérvényt. „Kegyeskedjék, úgymond, szerencsétlen, elhagyott kartársainkra nézve is örömmé tenni nagy nemzeti ünnepünket az által, hogy vagy foglalja be őket a nyugdíjintézet jótéteményeibe, vagy ha ez lehetetlen volna, teremtsen számukra a millennium alkalmából külön ideiglenes segélyalapot, hogy a természet rendje szerint immár különben is rövidre terjedő életükben legyen pár év, talán néhány hónap, vagy talán pár nap, melyről elmondhassák, hogy gondmentes.”

* *Szállás kedvezmény.* A kiállításra felránduló tanárok olcsó elszállásolása érdekében az orsz. középiskolai tanáregyesület válaszmánya kérvényt nyújtott be a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez, hogy a budapesti középiskolákban berendezendő szállások kedvezménye lehetőleg terjesztessék ki azokra a középiskolai tanároknak és családjaikra is, kik a tanulóktól külön váltan mennek fel a kiállítás megtekintésére.

* *A tanügyi kormány legújabbán* azt a millenniumi ajándékot gondolta ki a tanárok számára, hogy a tanárok irodalmi működéséért elismerő okleveleket kezd osztogatni. Hiszen nagyra becsüljük mi az érdemnek erkölcsi jutalmazását is, de éppen az irodalmi működés illetékes méltánylását feltalálta a tanárság eddig is a maga körében és a tudományos közvéleményben s nem tehetünk róla, ha a tanári érdemek ilyen alakú elismerését inkább csak mézes madzagnak tekintjük a tanárság jogos követeléseinek mérséklésére.

r. v.

KÖZÉLETÜNK.

A n.-károlyi ev. reform. egyházmegye közgyűlése.

Nagy és népes gyűlése vala egyházmegyénknek folyó április hó 28-án N.-Károlyban, hova főleg lelkesi karunk közel s távolban lakó tagjai szokatlan számban sereglettek. Gyűlésünk tárgysorozata jobbára kisebbrendű, megszokott s elintézési módjára nézve ösmeretes kérdéseket tartalmazott; egyetlen új tárgy az orsz. lelkesi özeveg-árva gyámintézet ügye volt, mely tetemesen adóztató rendszabályával a különben is csekély javadal-mazású, de az új valláspolitikai törvények által is károsult lelkeszeink körében méltó aggodalomra adott okot* s egyben a már néhány év óta teljes virágzásnak indult

* Alig hiszszük, hogy az az aggodalom általános volna, mikor mondhatni, az egész lelkesi kar oly egyértelműleg sürgette s oly osztatlan örömmel üdvözölte az országos intézetet. Szerkesztő.

egyházmegyei gyámintézetünk életében nevezetes forduló pontot jelzett, jelen alakjában nem lévén az többé fenntartható. A gyűlést Segesvári József esperesnek az ezeréves Magyarországra alkalmazott lendületes, gyönyörű imádsága után Kulin Imre egyházmegyei gondnok pár egyszerű szóval nyitotta meg, nyomban felolvastatott az esperes időközi jelentése, mely egyházmegyénk anyagi állapotában örvendetes haladást jelez, míg ennek árnyéka gyanánt rámutat az „átkos egyellenség”-re, mely mint nemzeti jellemvonás, immár nemcsak politikai, de egyháztársadalmi életünkben is gyakran elszomorító tünetekben mutatkozik, s főként a mostani vallásviszonyok közepett reánk nézve kétszeresen veszedelmes. Az egyházlátogató küldöttségek jelentése szerint tanítóink a helyi viszonyok által vont korlátokon belül, általában dicséretes buzgóságot tanusítottak s közülök egy sincs, a ki megrovásra volna érdemes, sőt Lukács Mihály n.-károlyi, Juhász Elek fábiánházi, Nagy Sándor ó-apáti, Szoboszlai Pál m.-szalkai tanítók kitüntetéssel lőnek fölemlítve, a két első pedig épen mintaszerű, példánytanítónak jelentetett ki. Iskoláinknál általános baj a tankönyvek különbözősége, a segédeszközök hiánya s a túltömöttség, úgy, hogy p. o. N.-Ecseden két tanteremben 363 gyermek tanul, a mely abnormis állapotban ily egyházak előjárósága mégis segíthetne. Kormány Lajos a géresi lelkészségről lelkészi jellegének megtartásával önként lemondván, helyére ifju Balogh Ferencz k.-jánosi-i s.-lelkész választatott, Három újonnan jött tanító, valamint Ujlaki Béla k.-jánosi-i s.-lelkész bekebelezetett. Szentmiklóson a tanítói állomás betöltetlen. Tanítóink fizetését az állam tíz egyházban emelte, de Gebén a tanító egy éven belül oklevélszerzésre köteleztetett. Egyetlen szomorú tünet egyházmegyénk vallásos életében a N.-Ecseden föllépett, de egy család kivételével állítólag már megszüntetett nazarénizmus. Az orsz. gyámintézet ügye akként lőn megoldva, hogy egyházmegyei gyámpénztárunk fizeti a lelkészek belépési és tagsági díjait, de e gyámpénztár javára az eddig szokásos évi befizetések ez után az egyházak által teljesítetnek. Vitkán az egyház részére jelentékeny, mintegy 20—21 ezer frtnyi hagyományozás történt, mely körül Ujlaki Gábor lelkész és egyházmegyei főjegyzőnek tagadhatlan érdemei vannak. Gebe elavult templomát s tornyát megújította, díszes toronytetővel ellátta; N.-Károly száz éves templomát s tornyát szintén restauráltatta jelentékenyebb költséggel. A hodászi behivatalnokok díjlevele, a domahídi egyház és lelkész egységlevele, a szalkai ó-tető egyrészének eladása; az irinyi iskolaépítésre szükséges 500 frt kölcsön fölvétele megerősített, helybenhagyatott; ellenben a „sárgaház”-i tanyán lakók azon többször ismételt kérése, hogy tanyájuk a csak pár év óta megszüntetett, de hosszú időn át fennállott gyakorolat alapján Gebéhez visszacsatoltassék, elutasított. Vincze József földesi tanító tankönyvei pártolól fogadtattak.

Ezek után ült össze, de már csak az ítélezésre alkalmatlan délutáni órákban a bíróság, melynek főfeladata egy pár kisebb jelentőségű tárgyon kívül a széles körben vitatott bírói lelkészválasztás elbírálása volt. A választás megsemmisítése kimondatott. Hiszszük azonban, hogy az egyházkerületen, az akták betekintése után ezen ügy más elbánásban részesül s átlátják amaz okoskodás ferdeségét, mely az egyházi törvény 209. §-ában kontemplált „kizárás”-t minden áron a bíróság jogkörébe akarja utalni. Hiszen itt az egész szakaszban, sőt a választás előkészítéséről szóló összes szakaszokban a bíróság, mint funkcionárius hatóság, egyetlen betűvel

sehol megemlítve nincs, lévén az ő speciális ügyköre minden idők gyakorlata szerint csak a választás bevezetett tényének elbírálása s nem a kisebb jelentőségű előkészítő, óvintézkedések meg, vagy meg nem tétele, melyet a törvény a 206. és 207. §§-ban a betű szerint megjelölt bizottságra ruház, nemcsak, mint állítattott, a minősítvények pusztá, gépies átvizsgálására, de az ugyan-csak betű szerint megnevezett hivatalból való kizárásra nézve is. (207. §. második bekezdés.) Az itt említett kizárás feltétlenül a bizottság jogkörébe lévén utalva, világos, hogy a 209. §-ban körülírt kizárás is e bizottságot illeti, s nem a bíróságot, melynek a 300. §-ban szabályozott jurisdicciója erről mit sem tud. És ha ezek szerint a választás előtt eljárni a bizottság illetékes, akkor annak joga van a 209. §. rosz szövegét saját belátása szerint alkalmazni, nem lévén semmi forum által felelősségre vonható. Nem állítom, hogy ez helyes, de azt igen, hogy ez a jogos szempont, melyet helyessé tenni a zsinatot helyettesítő konventnek a jövő esélyeire tekintettel sürgős teendője volna. Különben jelen esetről az esperesi jogkör is megsértetett, mivel segédlelkész csak saját egyházában végezhet lelkészi funkciókat, de más egyházak területére exmissiója ki nem terjed.

Gebe, 1896. ápril 30.

Szigethy Gyula,
ev. ref. lelkész.

A kisújszállási főgymnasium millennaris zászlóavatási ünnepélye.

A kisújszállási ev. ref. főgymnasiumnak f. hó 9-én magasztos ünnepe volt; ekkor tartotta az ezredév emlékére készült zászlója felavatási ünnepét. A zászlót a kisújszállási hölgyek nemes áldozatkészségének köszönhetjük, kik a tanári kar buzgó és kitartó megbízottait, Soós József és Stromp József tanárokat a kellemetlen gyűjtés fáradozásai között mindig előzékenyen fogadták és szívesen áldoztak az iskolai zászló beszerzésének nemes czéljára.

A felavatás a főgymnasium udvarán történt, hol az ünnep hivatalos személyei számára Soós József főgymn. tanár, a felavatás ünnepének fáradhatatlan rendezője, egy zöld ágakkal és tavaszi virágokkal díszített hatalmas emelvényt készített.

Az ünnepély ragyogó szép időben a következőleg folyt le: fél 12 órakor d. e., midőn az elemi iskolák nagyon sikerült ünnepélye véget ért, a nagy közönség az utcákat, melyek fel voltak lobogózva, elárasztotta s fel-alá járt a gymn. környékén, kíváncsian várván az egyesült karczagi, türkevei és kisújszállási bandérium megérkezését, melynek méltó fogadására a főgymn. tanári kara, dr. Pruzsinszky Pál igazgatóval az élén, a gymn. épület főajtójánál várakozott. Pont 12 órakor érkezett a Nádor-huszárok egyesült bandériuma a kijelölt helyre s ott szokott módon katonásan rendbe álltak. A bandérium elrendezett sora előtt a Nádor-huszárok kapitánya Papp Sándor, a karczagi kir. közjegyző vezényelt, vezényszavait Kenéz Zoltán és Gajzágó Sámuel türkevei földbirtokosok és a kisújszállásiak parancsnoka Boleman Béla parancsnokok vették át. Mikor a katonás rendezkedésnek vége lett, dr. Pruzsinszky Pál igazgató Papp Sándort üdvözölte a tanári kar nevében. A felavatandó zászló emlékünnepe után szavaira Papp Sándor lelkesen válaszolt. A bandérium tüstént a vasút felé vette útját, a tanári kar kocsikon ment utána, hogy a vonatnál a zászlóünnepélyre érkező Almássy Bélát, a megye főispánját ünnepélyesen fogadhassa.

A várost a vasútnál Gaál Kálmán polgármester képviselte s ő fogadta a város részéről. Dr. Pruzsinszky Pál főgymn. igazgató a tanári kar, Papp Sándor pedig az egyesült bandérium nevében üdvözölték. A főispán mindhárom beszédre igen szépen és tárgyyszerűen válaszolt. Majd megindultak a város felé a szebbnél szebb fogatok, élükön két négyes fogattal, az utcákon a sok éljenző néptől környezve. A főispán Gaál Kálmán polgármesterhez szállt; a bandérium a város nagyvendéglőjének udvarán helyezkedett el, a többi kísérő közönség is itt szállott le és gyülekezett a déli banquet-re. Nemsokára megérkezett a főispán a polgármester kíséretében, a közönség nagy éljenzéssel fogadta.

Az ebéd harmadik fogása után jöttek a felköszöntések; először a főispán állott fel, s Ferencz József ő Felségét, a bölcsen és áldásosan uralkodó királyt éltette, beszédére a közönség felállt, szünni nem akaró éljenzésben tört ki. Dr. Pruzsinszky Pál igazgató a főispánra emelte poharát; utána ismét a főispán szólalt fel, a város közönségét igen meleg szavakkal éltette, beszédét az ezredévi emlékül felavatandó zászló anyját, dr. Nagy Jánosné ő nagyságát a tanári kar nevében üdvözölte. Dr. Pallagi Gyula főgymn. tanár a bandériumra mondott egy szép és magvas felköszöntőt.

Papp Sándor kir. közjegyző lelkes és meleg szavakkal a tanári kart üdvözölvén, — a melynek meghívására a zászló-ünnepre bandériumával megjelent — a kun városok összetartására, és nagyobb egyetértésére emelte poharát. Kabos Bálint főgymn. tanár szép beszédében Kisújszállás nemes és áldozatra kész hölgyeit éltette, végre Kenéz Zoltán turkevei földbirtokos szólalt fel, s meleg hangon üdvözölte a főispán urat, s lelkes beszédét a haza éltetésével fejezte be. A felköszöntőkkel a banquet is véget ért. D. u. 3 órakor az egész közönség a főgymn. udvarára sietett, hol az emelvényen a két lelkész már jelen volt. Nemsokára megérkezett a zászlóanya gyönyörű zöld selyem toilletben, kit a főispán vezetett fel, s a tribünön számukra készített csinos kis emelvényen foglaltak helyet. Utánuk jött a 28 hófehér ruhába öltözött koszorus leány vőfélyektől kísérve, s a zászlóanya körül félkörben helyezkedtek el. Miután a főgymn. énekkar a Szózatot elénekelté, nt. Dorogi Lajos esperes lelkész igen szép imával végezte a zászló felavatását, melyet előtte egy VIII. oszt. tanuló tartott az emelvényen. Utána nt. Gulyás Lajos lelkész és az igazgató tanács elnöke tartotta szokott zamatos magyar nyelvén classikus berendezéssel a felavató beszédet, mely a közönségre igen nagy hatást gyakorolt. E beszéd után a műkedvelők énekkara „Elj őseink hazája“ című gyönyörű éneket adta elő Szabó Károly főgymn. zene-tanár vezetése alatt kitűnő készültséggel. Most a zászlóanya a kisújszállási hölgyek nevében néhány szép szóval átadta a zászlót Dr. Pruzsinszky Pál főgymn. igazgatónak, melyet ő rövid tartalmas kis beszéd után átvett, megköszönvén e nagybecsű ajándékot. Most következett az emlékszőgek beverése, mely közel 200-ra ment, elhelyezése a jelmondatok különbözősége miatt majdnem egy óráig tartott.

A dísz-zászlót a Garda és Benedek czég készítette Budapesten. 2 méter hosszú és 124 centiméter széles fehér moire selyemből készült, kék és fehér szalaggal, mint a város szincével van díszítve, köröskörül a zászlót és a szalag végeit gazdag aranyrojt szegélyezi.

A zászló egyik oldalán van a város gyönyörűen himzett czimere szinezve, felette félkörben „a kisújs-

zállási nők ajándéka főgymnasiumnak, alatta az évszám, mind aranyfonallal himezve.

A másik oldalon van a főgymn. czimere, egy arannyal himzett méhkas s a zászló jelszava „A munka nemesít.“

A szalagokon is a következő felírás olvasható: „Kenéz Jolán, Dr. Nagy Jánosné zászlóanya a kisújszállási ev. ref. főgymnasiumnak. A zászlórúd fehér, felső vége aranyozott ékben végződik, melynek egyik oldalán a város czimerét, a másikon a magyar czimert látjuk. E zászlóval indult körutjára a felavatás után az ünnepi díszmenet. Elöl haladt a bandérium, utána vitték a zászlót, kísérte a főgymn. tanuló ifjuság. Most következett a zászlóanya és kísérője a Papp Sándor kir. közjegyző nagyszerű négyes fogatán, utána szebbnél-szebb kocsikon a 28 koszorus leány, mint egy óriás hosszú rózsafüzér, s ugyanannyi koszorus legény. A menet több utcán körutat tett, mindenfele tele voltak az ablakok érdeklődő közönséggel. Végre a főgymnasiumhoz ért, s mialatt a zászlót rendeltetési helyére tették, az óriás közönség, mely az egész ünnepélyben részt vett, a hymnus éneklése közben oszlott szét.

Az ünnepélyt este bál követte, a Molnár József főgymn. tanár által igen jó ízléssel feldíszített főgymn. téri tornateremben, hol a zászlóanya részére egy virág füzérekkel ellátott izléses kis sátor állt. A kedves víg multság, — melyen a városról és messze vidékekről igen sok szép leány és fiatal asszony növelték a kedvet — pompásan sikerült. Reggel 5 órakor végződött, a legkellemesebb emlékekkel.

Kisújszállás, 1896. május 13.

Benő János,
ev. ref. főgymnasiumi tanár.

IRODALOM.

A kisújszállási ev. ref. főgymnasium története. Az elüljáróság megbízásából írta dr. Pruzsinszky Pál tanár. Mezőtúr, 1896. 8 r. 91 l. A kisújszállási ev. ref. egyház történetével kapcsolatban a kebelbeli gymn. történetének is adta rövid vázlatát K. Hajdu Lajos a Magy. Prot. Egyh. és Isk. Figyelmezőben. Ez régen volt (1870) s nem is akart teljességre számot tartani. Most a millennium alkalmából dr. Pruzsinszky Pál, igazgató tanár részletes történetét dolgozta ki az utóbbi időben hatalmas lendületet vett intézetnek azon új adatok felhasználásával, melyeket az orsz. levéltárból, egyh. és isk. jkönyvekből, nemkülönben egyes érdeklődők szives közléseiből gyűjtögetett össze. Műve szorgalmas buvárkodás eredménye, s látszik rajta a történetírói felfogás és érzék, melylyel csupán a megőrkítésre méltó eseményeket ragadja meg s nem hord hetet-havat össze. Sőt nekem úgy látszik, mintha e tekintetben túlzásba is menne szerző. Brevis esse laboro, obscurus fio — mondja Horatius, s ha ez nem egészen alkalmazható is Pruzsinszky művére, az áll, hogy több dolgot, melyről pedig bővebben is szeretnénk tudni, csak mintegy madártávlatból mutat be. Így pl. az iskolában működött rektoroknak csak neveit közli, holott azok közül pl. egy Zákány József, Kerekes Ferencz, Fésős András, Török Pál, Fördős Lajos, Tüdős János talán bővebb megemlézésre is számot tarthattak volna. Az ifjusággal, annak törekvéseivel, létszámának hullámzásával stb. általán nem foglalkozik. E tekintetben méltán hozhatom fel mintául a szarvasi ág. ev. főgymnasiumnak Benka Gyula igazgató által megírt szép történetét. Feledésből származó

apróbb hiányok is vannak a műben. Így megemlíti a főgymn. felavató ünnepélyére táviratozó testületeket és egyeseket, de elfeled azokról szólni, a kik jelenlétükkel az iskolát megtisztelték s az ünnepély fényét emelték. Elfeledezt szerző tartalomjegyzéket is alkalmazni művéhez. Legbehatóbban rajzolja az Organisations Entwurf teremtette kényszerhelyzetet, s az iskola és helytartótanács közötti országos érdekeltiséggel kísért küzdelmet. Az iskola külső története mellett ügyet vet annak tanügyi állapotára is s a kezénél lévő adatokhoz képest igyekszik az intézet külső és belső képét kidomborítani. Szorosan csak a tények előadására szorítkozik és óvakodik attól, hogy személyeket helyezzen előtérbe. Áll ez főleg az utóbbi évek történetére nézve. Kiemeli mégis a mult érdemteljes alakjai közül az *Illéssyket* és *Dorka Illés* lelkész; a tanárok között: *Nagy Lászlót*, *Váry Gábort*, *Szigeti Istvánt*, *Szabó Imrét*, *K. Hajdu Lajost*, *Jermny Gusztávot*. Pruzsinszky műve apróbb hiányai mellett is a millennáris iskolai történetírás figyelemre méltó terméke. Végén van a főgymn. impozáns épületének fénynyomata.

S. Sz. J.

Dezső Lajos, a sárospataki állami tanítóképző-intézet tudós igazgatója, hirdet előfizetést *Comenius Amos János „Didaktika Magna“* című művének magyar fordítására. Szerző a Comenius Amos életének és működésének elsődrendű ismerője és történetírója s maga is kiváló paedagogiai író. Az ő tartalmas és tájékoztató felhívását a következőkben közöljük:

Aki az újabb kor paedagogiai törekvéseit figyelemmel kíséri, nem zárkozhatik el azon tapasztalat elől, hogy úgy a nyugoti cultur-népeknél, mint hazánkban a nyers utilitarismus kezd érvényesülni, a kézzel fogható gyakorlati hasznosság eive kezd mindinkább tért foglalni a közoktatás legáltalánosabb kérdéseiben, az iskolák szervezéseiben, a tantárgyak megválasztásában stb. Ellenben a mélyebben fekvő lélektani alap többnyire figyelmen kívül marad, a paedagogiai kérdéseknek eszmék szerinti alakulása háttérbe szorul; a politika hullámmása szerint irányuló s napi árfolyam szerint változó vélemények, osztály, sőt egyéni érdekek ingoványára van építve közoktatásügyünknek egyész rendszere. Ez eszmeietlen, opportunistikus paedagogia eredménye a közoktatás terén uralkodó s folyton növekvő zavar, mely a süppedékes talajra állandó alkotásokra képtelen lévén, egyik kezével rombolja a másíknak munkáját, s még csak azt se tudja megmondani, hogy a rombolás szükséges s az új építés jogosult volt-e. E napi árfolyammal bíró paedagogia korában még szerencséje az emberiségnek, hogy minden korban voltak kiválóbb elmék, kik szilárd elveken építve maradandóbb alkatásokat terveztek, kikhez az emberiség a vásári zajgás zsibbadtságából felocsudva koronkint visszatér. Ezek a paedagogia classicusai. (Comenius, Rousseau, Pestalozzi, Herbart stb.) Az örökbecsű paedagogiai művek egyike Comenius Amos Jánosnak, a XVII. század legnagyobb paedagogusának „*Didaktika Magna*“ című munkája, mely nemcsak a maga századában világolt, hanem hivatva van korunk paedagogusainak elméjére is termékenyítőleg hatni. Comenius eszméinek terjesztésére Berlinben 1892-ben egy társaság alakult az egész művelt világra kiterjedő hálózattal. Az egységes népiskola, egységes középiskola kérdéseiben Comeniusig kell visszamennünk, hogy az elveszített történeti fonalszálat felkeressük s annak segélyével az iskola-szervezet labirintusából biztos kimenőre találjunk. De a paedagogia a didactica részletkérdéseiben is nemcsak történeti érdekel bir a *Didaktika Magna*, hanem ma is irányadó

tekintélye van; mert a *Didaktika Magna* nemcsak oktatástan, hanem valóban olyan általános nevelés- és oktatástani mű, melyhez hasonló, a köz- és magánnevelés és oktatás minden ágát (a kisdéd-neveléstől az egyetemig) felöllelő munka maig sincsen. Egyébként a Nagy Oktatástan Comenius születésének háromszázados emlékünnepe alkalmával (1892-ben) nálunk is kellőképp méltányolva lön. Azon alkalommal közóhaj gyanánt hangzott fel Magyarország tanügyi közönsége köréből vajha magyar nyelvünkön is olvashatnók e művet, mely Európa minden cultur-nemzetének nyelvére (még horvát-nyelvre is) le van fordítva. A közvélemény e hangulata által bátorítva Comenius Opera Didactica Omnia című nagy művének alapján, tehát az eredeti latin nyelvből fordítottam le a *Didaktika Magna*t, melynek kiadását Steinfeld Jenő úr, a sárospataki ev. ref. főiskola nyomdásza vállalta magára. Midőn a mű kiadása immár befejezéséhez közeleg, ajánlom azt Magyarországi iskolai hatóságainak, paedagogiai közönségének oly mérvű figyelmébe, a minőt a munka megérdemel.

A „Nagy Oktatástan“ körülbelől 17—18 ív terjedelemben folyó évi május hó elsején jelenik meg. Előfizetési ára 3 korona. Az előfizetési pénzek Steinfeld Jenő, főiskolai nyomdászhoz Sárospatakra küldendők; a mű az előfizetőknek, megjelenése után azonnal bérmentve küldetik meg. Gyűjtőknek 10 példány után egy tiszteletpéldány jár. Képezdei növendékeknek 20% ár- engedéssel szállít, ha az illető képezde igazgatója egyszerre küldi be az előfizetési pénzeket vagy legalább az aláírást, a mikor is utólagos fizetést is elfogad a kiadó.

Megjegyezzük, hogy azóta már a munka meg is jelent, terjedelme közel 22 ív, kiállítása elég csinos s jó magyaros nyelvezete különösen fokozza használatosságát.

KÜLÖNFÉLEK.

— **Géresi Kálmánt**, a debreczeni kollégium tanárát, a király a debreczeni tankerület kir. főigazgatójává nevezte ki a napokban. A mily örömmel és megnyugvással fogadják e kinevezést az összes érdekelt tanári körök, épen olyan veszteséget jelez Géresi távozása a debreczeni kollégiumra nézve. Az ő széleskörű tudása, kiváló irodalmi és történeti szakképzettsége s a közepszerűség mértékét meghaladó tehetségei valamint félreismerhetlen jelentőséggel bírtak 23 éves tanári működése folyamán a főiskola életkörében, úgy bizonyára érezhető ürességet fognak maguk után hagyni most, mikor új működési körébe lépven, az Alma Mater kebeléből eltávozik. Azon szerencsésebb tanárok közé tartozott, a kik egyéniségük által is hatást tudnak gyakorolni tanítványaikra s nemcsak ismereteket, hanem elveket és életirányt is közölnek azokkal. Es bárminő véleményben legyen is valaki a Géresi erősen kiformált konzervatív színezetű történelmi felfogásáról, annyit kétségtelennek tartunk, hogy korunkban — a mely gyakran azzal a veszéllyel fenyeget, hogy a honfui komoly és terhes köteleességek betöltése helyére a munka- és felelősségnélkül való meddő hazafiaskodás lép — csak üdvös hatást gyakorolhat az ifjuság közszellemének irányására az, a ki ennek a következményeiben káros jelenségnek még áldozattal is ellenszegül. Géresi e hazafias túlzások ellen nagy erővel küzdött, néha épen az ellenkező túlzások fegyvereivel is. Tanári magatartásában eltalálta a középútat a régi kálvinista főiskolai tanár merevsége (vulgo vaskalap) és a modern tanári könnyüvérvőség között s épen azért széles

körben rokonszenvvel dicsekedhetett. Összekötő kapcsot képezett a főisk. tanárkar és a városi értelmiség egyéb körei között s lényeges szolgálatot tett mindenkor, ha reprezentálni kellett. A főiskola könyvtárában tájékozottsága nehezen lesz pótolható. Egész multjánál fogva annyira össze van forrva a főiskolával, hogy őt ezután is a miénknek mondhatjuk. Isten segítse őt új és magas hivatási körében!

— **Gyermekek ezredévi ünnepe.** Debreczen városa a millenniumi ünnepek tervéből nem feledte ki a gyermekeket sem. A hajdumegyei Gönczy-egyesület debreczeni osztályát megbízta, hogy az összes debreczenvárosi és tanyái elemi iskolák növendékei számára rendezzen egy oly emlékünnepeket, a mely a város gyermekei előtt is emlékeztetése tegye az ország fenállásának ezeréves fordulóját. A Gönczyegyesület debreczeni osztálya ennek a megbízásnak fényes sikerrel felelt meg. Az ünnepély díszfelvonulással kezdődött, a melyben, tanítóik vezetése alatt az összes elemi iskolák, felekezeti különbség nélkül részt vettek. A városház előtti tér volt a gyülekező hely, a honnan nyolczas sorokban, zászlók alatt és zeneszó mellett vonult a Nagypéterfia-utczán át a Nagyerdőre a nemzeti díszbe öltözött gyermekereg. A kedves és megindító kép, melyet a lelkes örömtől ragyogó gyermekek beláthatatlan sora nyújtott, nagy közönséget vonzott az utczára, melynek legnagyobb része önkénytelenül követte a menetet a nagyerdőre. Itt, mi után a hymnust elénekelték, *Sinka* Sándor főgymn. tanár, a Gönczy-egyesület debreczeni osztályának elnöke tartott hozzájuk beszédet, szerencsésen eltalálva azt a hangot, a mely szívükhöz és felfogásukhoz szól, mert a gyermekereg mindvégig figyelemmel s olykor kitörő éljenzéssel kísérte a szónok szavait. A szózat élénklése zárta be az ünnepélyt, a mi után perczet osztottak ki a gyermekek közt, kik azután tanítóik felügyelete alatt részint az erdőn mulattak tovább, részint pedig a városba visszavonultak. Az ünnepélyen, mely nagyokra és kicsinyekre felejthetetlen benyomást tett, nagy és díszes közönség volt jelen.

— **Szabolcsmege** állandó választmánya e hó 7-én tartott gyűlésén néhai Lukács Ödön érdemei elismeréséül, annak emlékét megörökítendő, a nyíregyházi ág. főgymnasiumnál 1000 frt alapítvány tételét határozta oly módon, hogy ennek kamatát tanulmányai végeztéig az elhunyt kis árvája Lukács Tihamér kapja, ezután pedig az összeg kamata 2 részre osztva, egy részt oly tanuló nyerjen, ki a magyar történelemben, — másik részt, a ki a szavalásban a tanári kar által jelesnek ítéltetik. Az elhunyt jeles esperes kis árvája az 1000 frt kamatát, bármely iskolában tanul, kapja. — Ugyancsak az érdem jutalmát látjuk abban, hogy biztos tudomásunk szerint a felsőszabolcsi esperesség betöltésénél a népes és nagyszámú értelmiséggel bíró egyházak közül Ujfehértó, N.-Kálló és Nyíregyháza szavazataikat nt. Görömbei Péter úrra adták.

— **Halálozás.** Őszinte részvétellel vettünk hírt azon felettébb súlyos csapásról, mely *Pataky Sándor* érkörtvélyesi ev. ref. lelkész szeretett ifju nejének, *Lugossy Piroskának* f. hó 12-én történt elhunytja folytán érte. A kedves ifjú nőt alig 20 éves korában, két évre sem terjedő házasság után ragadta el a halál. Adjon Isten vigasztalást a bánatos férjnek!

— **Előfizetési díjjal hátralékban levő olvasóinkat** tisztelettel felkérjük, hogy a hátralékot szíveskedjenek **mielőbb** beküldeni a kiadóhivatalhoz.

TARTALOM-JEGYZÉK: Imák és alkalmi beszéd. Csiky Lajos és Géresi Kálmán. — **Tárcza:** Jézus gondolatai az Isten országa jövőjéről. Dr. Bartók Jenő. — **Tanügy:** Vegyes tanügyi hírek. r. v. — **Közéletünk:** A n.-károlyi ev. ref. egyházmegye közgyűlése. Sigethy Gyula. — A kisújszállási főgymnasium millennárius zászlóavatási ünnepélye. Benő János. — **Irodalom.** — **Különfélék.** — **Pályázatok.**

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:

Dr. BACZONI LAJOS.

Pályázat tanári állomásra.

A **szatmárnémetii** ev. ref. főgymnasiumnál a jövő 1896/7-ik iskolai év kezdetével elfoglalandó **magyar-latin** nyelvi helyettes tanári állomásra pályázat hirdettetik, a főgymnázium pénztárából negyedévi részletekben előre fizetendő évi 800 frt fizetéssel.

Csak ev. ref. vallású egyén választhatik meg.

Előleges tájékoztatásul e helyen is megjegyeztetik, hogy ezen állomás egy év mulva rendszeresítettét fog 1200 frt. évi törzsfizetéssel (e törzsfizetés a fizetési osztályok szerint 1400, illetve 1600 frtig emelkedhetik.), 240 frt lakbérrel és 500 frtig emelkedhető 100 frtos ötödéves korpótlékkal.

A rendes tanári állomás betöltése — a főgymnasium fentartótestületének ajánlata alapján — a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszter úr jogkörébe fog tartozni.

Pályázók felhivatnak, hogy folyamodványukat keresztlevelükkel, végzett tanulmányaikról, képesítésükről, s ha alkalmazásban vannak, eddigi szolgálatukról, továbbá egészségi állapotukról és hadkötelezettségükről szóló bizonyítványaikkal együtt f. évi **junius hó 15-ig** a főgymnázium igazgatótanácsának alul írott elnöke címére (Szatmárra) küldjék be.

Szatmár, 1896. május 8.

Farkas Antal,

1—2

az ev. ref. főgymn. igazgatótanácsának elnöke.

Pályázat.

A **kisújszállási** államilag segélyezett ev. ref. főgymnasium igazgató tanácsa a

a) latin—görög és

b) német—magyar tanszékekre pályázatot hirdet.

Ez utóbbi tanszéknek betöltése a nagymélt. vallás- és közokt. miniszterium kinevezése alá esik.

Pályázhatnak ev. ref. vallású, a kijelölt tanszakokra képesített okleveles tanárok, vagy tanárjelöltek; a megválasztott az orsz. tanári nyugdíjintézetnek köteles tagja lesz.

A rendes tanár fizetése 1200 frt, 200 frt lakpénz az egyházi pénztárból havi részletekben és négy ízben 50—50 frt ötödéves korpótlék. A helyettes tanár fizetése 800 frt, szintén előleges hava részletekben kiszolgáltatva,

Pályázók folyamodványukat f. évi **junius 15-ig** alólírott elnökségnél nyújtsák be. E folyamodványukban életkoruk, vallásuk, családi állapotuk, hadkötelezettségi viszonyaik, képesítésök, eddigi netaláni alkalmazásuk, okmányokkal igazolandók.

A megválasztott és kinevezett tanár egy évi sikeres működés után állandósíttatik, hivatalát f. év szept. 1-én tartozik elfoglalni. Szükség esetén köteles más rokon tantárgyakat is tulterheltségének kikerülésével előadni.

Kelt Kisújszálláson az ev. ref. főgymn. igazgató tanácsának 1896. május 11-én tartott gyűlésében.

Gulyás Lajos,

1—2

ev. ref. lelkész, igazg. tan. elnök.